

ХРОНІКА

І Р И Н А В О В К

НА ЩИТІ

Спогади родин загиблих воїнів

ІЛОВАЙСЬК

Харків
«ФОЛІО»
2020

ПЕРЕДМОВА

Пам'ятаю це восьме квітня 2014-го: після Майданівських подій і крадіжки Криму я сіла на потяг до Донецька. Уже залякували українців, вивішували триколори над адмінбудівлями Донбасу й влаштовували «обкурєні» мітинги місцевого «ватного» і бандитського контингенту з крапленням російських «вежливих людей». Тоді власне я зрозуміла, що таке «підвал», що готові вчинити через українську мову, і почула на власні вуха постріл війни — просто так на вулиці міста, з бойового, не на Майдані. А тоді вони «взяли» Слов'янськ, потім Краматорськ, Донецьк... Вони калічили й знищували людей: перші полонені, перші катування, перші убивства...

А потім українські добровольці озброїлися, екіпірувалися так-сяк і хто в чому і з чим-небудь у руках ринули на фронт: і ті, хто служив «срочку», і ті, кого комісували, і навіть ті, хто колись «закосив». То були і професійні військові, і будівельники з акторами, і ті, кому заледве 18, і кому поза 60, хто влучно цілився з СВД, а хто й АК вперше тримав у руках, — але вони мали запал вигнати виродків. Особливо й не тренувалися: три тижні на навчаннях, якийсь «броник», важенна

каска (якщо пощастить), недолугий джгут Есмарха та «сухарка» з печивом «Марія». Я це побачила наступного місяця, коли вперше поїхала на «лінію» — війна стала справжньою. Пам'ятаю перші 100 гривень, за які купила тоді цілих п'ять десантних натільників... Потім — перші освячені тризуби-амулету, першу каву з шоколадом, берці, «кемелбек», аптечка з добрим «САТ-івським» джгутом, перший бінокль, далекомір, тепловізор, приціл, перша... система наведення вогню для артилерії. Волонтери везли все, що вдавалося десь добути: їхали вузесенькими запиленими ґрунтовими дорогами, вдивляючись, чи під колеса не «цілиться» фугас, чи не заїхали на ворожі 100 метрів і птахом пролітали «зеленку» на старенькому бусику. А потім хлопці почали гинути, часто... щодня... наші хлопці: осколок, снайпер, фугас, 82-га, «Град»... ІЛ-76, Зеленопілля, Савур-могила, Іло-вайськ, аеропорти, Щастя, Дебальцеве, Зайцеве, Світлодарська дуга, «промка»... Ще якось у 2014-му один старий військовий сказав нам: «Їздите сюди — молодці, але не звикайте до хлопців, бо скоро стане дуже боляче...» Похорон за похороном — і нестерпна «Плине кача»... так, стало боляче...

Спершу, коли мене питали, чи не страшно їздити на фронт, то казала «ні», бо страшніше було переступити поріг шпиталю, де лежать поранені хлопці. А тепер розумію, що ні те, ні інше не так страшно. На фронті пахне завзяттям і звитягою, а в шпиталі ліками та хлором. Найстрашніше, коли в кутку холодної кімнати сільського будиночка чи квартири-«хрущівки» — фотографії, перед якими мерехтить свічка. Тут нагороди, пробита кулями і осколками мобілка, потріпана фор-

ма, шеврон і «пусті» берці — того, хто вже ніколи не повернеться з війни. Страшно, коли дружина показує завчасно спрацьованими руками натрунний прапор і намагається сховати виплакані запалі очі; коли бабуся відчиняє шафу з речами свого загиблого онука й перебирає натільники та светри з надією, що він їх ще одягне; коли мама мешкає неподалік кладовища й щодня виглядає з вікна своєї спальні прапор, вінки та світло лампадок на могилі єдиного сина; коли сестрарозповідає про підготовку до братового весілля, а воно за місяць стало похороном; коли старий батько дивиться на фото свого сина й починає плакати, хоч і так по-чоловічому прикриваючи сльозу, коли каже, що знав: «у сина мало шансів», але таки пустив на фронт. Страшно, коли чотирирічний син добровольця цілує фотографію з чорною косою стрічкою й питає: «Мамо, а чого тато помер?» Страшно, коли тіло привозять у цинку, у мішку, не цілим. Страшно хоронити тільки за експертизою ДНК — візуально невпізнаний шматок тіла найближчого, страшно «упізнати за фрагментом кістки».

«Зі щитом або на щиті» — так проводжали в бій спартанських вояків, адже легкодухі не мали честі бути воїнами. Загиблого спартанця виносили з бою на щиті — це свідчило про його відвагу, що воїн не злякався і не випустив щита й не втік, а зберіг свою честь.

«На щиті» — це книга-сповідь найрідніших про тих, що зберегли свою честь українських вояків і полягли в боротьбі за свою землю: на замерзлих териконах Донецької агломерації, серед згорілих уламків бойової техніки, між бетонних стін «радянських» будівель

Лисичанська чи Волновахи, на безкраїх соняшникових полях під Іловайськом, на степовій височині Савур-могили, на узбережжі Азовського моря, на злітних смугах і в терміналах аеропортів, у полоні, у шпиталях, вдома... У кожного із них — своя історія, свій подвиг, своє «хто, як не я?»

У цій книзі спогади про 155 воїнів з різних куточків країни й різних підрозділів: про їхні прагнення, боротьбу й останню путь додому. Тут — біль тих, що чекали й шукали, але вже не побачать. Ніколи не прокинутися разом, не випити кави, не викопати картоплі, не вмовити допомогти з домашнім завданням і не попросити прочитати казку на ніч... Вони проживають з таким болем кожен день, тож нехай пам'ять про цих хлопців вселиться у ваших серцях також: просто подякуйте їм біля запаленої свічки в церкві або сходіть на кладовище й гляньте на їхні усмішки з фотографій на пам'ятниках чи просто мовчки підійміть третю чарку — за тих, які не повернулися.

Світла пам'ять кожному українському воїну, який віддав життя за нашу волю та нашу країну. Ваша смерть не стала марною, бо ви зупинили ворога.

Ірина Вовк

Віталій Курилович

18.12.1973 — 29.05.2014

Центральне ОТО НГУ

Фото НГУ

Із середини весни, а точніше з 12 квітня 2014-го, Слов'янськ уже був під окупацією. Тобто це уже були не поодинокі мітинги, схожі на ті, що ще тривали в Донецьку, коли сепаратисти лише розмахували зброєю, а в'їзд до Донецька був відкритий. Того дня я поверталася з Донецька потягом. Зупинка в Слов'янську. Бачила метушню на вокзалі й краєчком вуха тільки чула фрагменти фраз: хтось казав: «стреляют, там что-то начинается». Тоді я не вийшла з потягу в Слов'янську, а повернулася до Києва. Слов'янськ відібрали сепаратисти. Наступного дня тодішній в.о. Президента Олександр Турчинов оголосить Антитерористичну операцію, і українські війська та добровольці ставатимуть лавами до оборони.

Карачун — стратегічна гора на підході до міста, це панівна висота над ним, і саме там стояла телевежа. Наші вояки добре розуміли, що вони боронять, сепаратисти ж усіляко намагалися прорвати оборону та взяти контроль над горою. Але оборонці не здали Карачун до

самого дня визволення Слов'янська, навіть коли телевежа впала.

Тільки от із ротаціями особового складу, набоями та їжею було непросто: саме тому гелікоптери постачали все це воякам з повітря. Гелікоптер Мі-8МТ Нацгвардії України під координуванням генерал-майора Кульчицького 29 травня проводив звичну, але вкрай небезпечну процедуру: розвантаження гелікоптера і ротацію. Це тоді терористи підбили його Мі-8 із ПЗРК. Дванадцяттеро воїнів — шість військовослужбовців Нацгвардії та шість представників спецпідрозділу МВС України, — загинули. Дивом вижив лише штурман гелікоптера — капітан Олександр Макеєнко. До речі, офіцер оговтався під страшних поранень і продовжив службу, — і власне це і є офіцерська честь, обов'язок і присяга — не зрадити й не відступити.

— Генерал Кульчицький, — представив Віталій батькові невисокого чоловіка з акуратними вусами, міцної статури й трохи старшого за себе, років на десять. — А це мій батько.

— Честь маю, — відповів Іван Курилович, побачивши генерала. — Проходьте, сідайте, — запросив чоловік до своєї невеличкої тернопільської квартири.

Вони потім ще раз бачилися — Іван Курилович і Сергій Кульчицький. По сусідству з Куриловичами живе мати генерала, от він і зайшов ще й до Віталієвого батька.

— То була прекрасна людина, — згадує ті зустрічі пан Іван, коли уже не стало ні генерала, ні його сина

Віталія — вони загинули 29 травня в підбитому гелікоптері Мі-8МТ. — Людина проста. Як зустрілися, то можна собі було і сто грам випити, і поговорити. Людина, яку в цивільному одязі ніхто б і не назвав генералом. А Національну Гвардію тут, у Тернополі, він, до речі, організував ще у 1990-х роках. Але то інша історія...

Віталій Курилович

Віталія Куриловича строковики називали «Батя» — він по-батьківськи непокоївся, аби тернопільські новоспечені військові потрапили саме на своє місце: аби не було важко, аби не було абияк. Віталій все життя готувався до військової служби: він знав це з дитинства, із юності. І не хотілося йому цього задля форми чи звання. Він прагнув бути бойовою, мілітарною одиницею особового складу. Мабуть, саме тому, як прийшла його черга після школи йти до армії, мало не на колінах випрошував, щоб не забирали його до музичної роти у Виноградів. То був 1991-ий рік, останній призов.

— Казав: не піду в музиканти, — пригадує Віталіїв батько — Іван Курилович, знімаючи чорну стареньку шкіряну курточку. — А музику знав: на гітарі грав, на акордеоні, на контрабасі. Але то все було так, між

іншим. Для нього першочергово — спорт, муштра, військо, дисципліна. І пішли йому тоді назустріч: відправили не в музиканти, а до Павлограду, у внутрішні війська.

Дивлюся на фото Віталія і на його батька — і такі вони схожі: глибоко посаджені очі, припіднята права брова й ніби випрошена й трохи втомлена усмішка, яка вимальовує багато дрібних зморшок біля кутиків губ і в старшого, і в меншого Куриловичів.

— Він потрапив до полку супроводу вантажів: то полк особливого призначення з охорони державних об'єктів. І от коли почалася перебудова армії, то він постійно їздив у Саратов — відвозив туди з Павлограду ракети — на полігон доправляли, вивантажували — і назад. Був, значить, командиром відділення. Але ж це тоді був такий період, знаєте...

Пан Іван замислився, як би це мені пояснити, судячи з мого віку:

— Ну от уявіть-но собі: звідсіля їхали уже з тризубом на шапці, а на кордоні з Росією в Харківській області назад одягали «зв'язочки». Але все те минулося: відслужив він в армії два роки і там в Павлограді й женився, із місцевою дівчинкою, та й стали гарно жити.

Але Віталій був не з тих, хто «відсиджуватиме» військову службу, тож подався до Києва на офіцерські курси, які успішно закінчив і продовжив служити у вже майже рідному Павлограді. «Потихеньку так», як каже його тато, — спершу командиром взводу, потім — роти. Але й тут не спинився: закінчив ще й Академію внутрішніх військ України. І отак «потихеньку» від ря-

дового дійшов до звання майора. Був заступником начальника штабу полку, а тоді командиром спеціальної бойової підготовки.

І було йому добре там, хоч і від рідного дому далеко, але була сім'я, була служба, було майбутнє. А 2013-ий все змінив. Батько непокоївся, аби не дали наказ військовим рушити на Майдан: він знав, який син відданий службі, але й розумів, що на Майдан за злочинним наказом поїхати совість не дозволить. Треба знати, що Павлоград — ще й військове місто, у ньому доволі багато стратегічних об'єктів, тому його підрозділ залишили охороняти їх. А далі — Крим і початок провокацій сепаратистів, перші захоплені будівлі. Тато знав про бойову готовність Збройних сил, але не знав, що син уже в зоні небезпеки.

— Сину, тут по телевізору кажуть — там на Сході таке робиться...

Батько не відходив від телевізора й засинав часом на кріслі при ввімкненому, він ніби знав, що син на бойовому завданні, але не знав де і як довго.

— Батя, я у відрядженні, — казав Віталій.

Голос його то слабшав, то знову звучав гучно: вочевидь, чоловік був чимось заклопотаний, щось продумував, стежив за чимось і відповідав радше за інерцією.

— Що ж вас стільки по тих відрядженнях... Та чи ти єдиний офіцер на весь полк, чи то на весь Павлоград?

Батько підозрював, що син щось замовчує, але про війну наразі не думав, хоча готувався і до цього.

— Та маємо багато відряджень, стільки роботи, — сам бачиш, що робиться...

ЗМІСТ

<i>ВСТУПНЕ СЛОВО (І. Гордійчук)</i>	4
<i>ПЕРЕДМОВА</i>	7
КАРАЧУН	11
ВІТАЛІЙ КУРИЛОВИЧ	13
СЕРГІЙ КУЛЬЧИЦЬКИЙ	26
ЗЕЛЕНОПІЛЛЯ	37
ЮРІЙ ГОЛУБ	39
ВІКТОР ЛУЩИК	48
ЮРІЙ НАГОРНИЙ («СВЯТИЙ»)	56
ВОЛОДИМИР ВЕРБИЦЬКИЙ	66
КОРДОНИ	75
ВІТАЛІЙ ОСТЯК	77
СЕРГІЙ ГУЛЮК	86
ЛАП І ОКОЛИЦІ	99
ВІТАЛІЙ БАХУР	101
АНДРІЙ КОСТИРКА	114
АНДРІЙ РОДИЧ	123
НАЗАР ПАСЕЛЬСЬКИЙ («СТРІЛА»)	132
ЮРІЙ ДУМАНСЬКИЙ	141
ІВАН ПАСЕВИЧ («БАТЯ»)	151
ВЛАДИСЛАВ МУРАВІЙОВ («МУРАХА»)	161
ІГОР ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ	176

ТАРАС КУЛЕБА	189
ВЛАДИСЛАВ ВЕЛИВОК	199
АНДРІЙ ОДУХА	207
ТАРАС ЗОЗУЛЯ	221
НАЗАРІЙ ПОПАДИК	231
ЗЕНОВІЙ КОЛОДІЙ	239
МАКСИМ ДЗЮБАН	249
ОЛЕКСАНДР БОРИСЕНКО	260

ІЛОВАЙСЬК **271**

ОЛЕКСАНДР УТКІН («КОЛДУН»)	273
АНДРІЙ БЕЗРУЧАК	286
СЕРГІЙ БРИЗГАЙЛО («ПАНАМА»)	296
ВАСИЛЬ ЛЕПЕТЮХА («ДЄД»)	307
СЕРГІЙ ЧОРНИЙ	317
ОЛЕКСІЙ БАККА («ДЕТРОЙТ»)	326
БОГДАН ВОВНЕНКО («ВАРГ»)	338
ЄВГЕН ХАРЧЕНКО («РЕД»)	350
ЮРІЙ БЕРЕЖНИЙ	366
МАКСИМ ЛЯШУК («ЯР»)	381
АНДРІЙ ПОПЕЛЬ	394
МАКСИМ СУХЕНКО («ТРАСЕР»)	408
ДЕНИС ТОМІЛОВИЧ («ДЕН»)	418
ЯКІВ ГУБА	427
АНДРІЙ САВЧУК («ІТАЛІЄЦЬ»)	438
ЄВГЕНІЙ ТЕЛЬНОВ («УСАЧ»)	449

НОВОАЗОВСЬК **459**

В'ЯЧЕСЛАВ ГАЛВА («КУЗЬМИЧ»)	461
-----------------------------------	-----